

A WESTERNFILMEK FORGATÁSI HELYSZÍNEIHEZ KAPCSOLÓDÓ TURIZMUS KÍNÁLATÁNAK VIZSGÁLATA HORVÁTORSZÁGBAN

GYURICZA LÁSZLÓ¹

Összefoglalás

A filmek számos módon játszhatnak szerepet a turizmusban. De a filmturizmusban az egyik legfőbb motiváció a forgatási helyszínek felkeresése, akár eredeti, akár dublőr helyszínekről van szó. Tanulmányunkban a 60-as – 70-es évek rendkívül népszerű jugoszláv-francia-NSZK-beli, illetve jugoszláv-NDK-beli koprodukciónak forgatott westernfilmjeinek forgatási helyszíneit vizsgáltuk meg. Egyrészt terepbejárással felmértük azokat a helyszíneket, ahol a filmeket forgatták, másrészt a helyi és regionális turisztikai irodákban ímélek és szóbeli interjúk alapján megvizsgáltuk az általános turisztikai, illetve a filmekhez kötődő infrastruktúrát (tematikus utak, bemutatók stb.), valamint a helyi szolgáltatók kínálatát. Külön elemeztük a westernfilmek által motivált aktív turizmusban rejlő lehetőségeket (kenutúrák, gyalogtúrák, lovastúrák stb). Megvizsgáltuk, hogy a filmekhez köthető programok jelenthetnek-e alternatív programlehetőségeket a tengerparti üdülővendégek számára.

Kulcsszavak

aktív turizmus, filmturizmus, forgatási helyszín, turisztikai infrastruktúra, westernfilm

Summary

Films can play a role in tourism in numerous ways. But one of the main motivations of film tourism is the visit of shooting locations either at the authentic or stand-in locations. In our study we analysed the shooting locations of the western films produced with Yugoslav-French-German and Yugoslav-East German co-productions. On the one hand we surveyed those locations where the films were shot and on the other hand in local and regional tourist bureaus, based on e-mails and interviews, we analysed the general and film related infrastructure (thematic routes, exhibitions etc.), and the supply of the local service suppliers. We analysed separately the possibilities of active tourism motivated by the western films (canoe tours, hiking tours, equestrian tours). We surveyed if the programmes related to the films could mean alternative programme possibilities for the seaside tourists or not.

Keywords

active tourism, film tourism, shooting location, tourism infrastructure, western film

¹ Egyetemi docens, PTE TTK Földrajzi Intézet Turizmus Tanszék; E-mail: gyuricza@gamma.ttk.pte.hu

Bevezetés

Déli szomszédunk, Horvátország egyik kiemelt turisztikai desztinációja, Dubrovnik napjainkban a filmbarátok körében gyakori témává vált, hiszen itt (és a környéken: Lokrum sziget, Klis vára) forgatták a Trónok harca című, nagy népszerűségnek örvendő sorozat jeleneteinek egy részét. Dubrovnik kínálata ma már a „Trónok harca” tematikus útvonallal is bővült, a sorozat nagy népszerűsége is hozzájárult ahhoz, hogy az „Adria gyöngyszeme” az idén új rekordot dönt az érkező turisták számát illetően.

A filmturizmus gyakorlatilag egyidős a filmmel, de ennek kutatása csak jóval később, az 1990-es (Magyarországon a 2000-es) években kezdődött (Irimiás 2015, 2008). Értelemszerűen először azokban az angolszász országokban (Anglia, USA) indultak el a kutatások, amelyeknek produkciói uralják a filmes világot (Butler 1990, Riley–Van Doren 1992). E vizsgálatok elsősorban a forgatási helyszínek vonzerejének tanulmányozására irányultak, s az eredményeket igyekeztek a gyakorlatban is felhasználni. De a kutatások a későbbiekben egyre komplexebbé váltak, az ausztrál Macionis például a filmturizmus keresletét elemezte, benne a filmturistákat motivációjuk alapján tipizálta (Macionis 2004).

A „Gyűrűk Ura” példátlan sikere Új-Zélandon is ösztönözte a filmturizmus feltérképezését (Buchmann 2006). Német nyelvterületen ugyan kicsit később orientálódtak a turisztikai kutatók e témára, de azóta jelentős eredményeket értek el, közülük ki kell emelni Steineckét, aki a „Filmtourismus” c. művében a téma teljes, komplex feldolgozását elvégzi (Steinecke 2016).

A turizmuskutatás adataiból kiderül, hogy számos sikerfilm bemutatása után ugrásszerűen megnőtt az érdeklődés az adott forgatási vagy a cselekmény helyszíne iránt (1. táblázat).

1. táblázat: A filmek hatása a forgatási helyszínek látogatószámára

	Filmcím	Forgatás helyszíne	A film hatása
1.	A rettenthetetlen	Wallace-emlékmű, Skócia	300% növ. a köv. évben
2.	Farkasokkal táncoló	Fort Hayes, Kansas	25%-os növekedés
3.	Harmadik típusú találkozások	Ördögtorony, Wyoming	75%-os növekedés
4.	Dallas	Southfork Ranch, Dallas	500 ezer látogató évente
5.	A Gyűrűk Ura	Új-Zéland	10% növ. a brit piacról
6.	Krokodil Dundee	Ausztrália	20% növ. az USA-ból
7.	Ryan közlegény megmentése	Normandia	40% növ. az USA-ból

Forrás: Irimiás A. 2015

Egy-egy sikerfilm eredményezheti, hogy egy, korábban csak a szűkebb körben ismert kulturális érték világhírű desztinációvá válik (pl. a Da Vinci-kód hatására a Rosslyn-kápolna Skóciában), de a filmek akár egy egész ország utazási szokásait is módosíthatják. Például a világon Indiában gyártják a legtöbb mozifilm, amelyeknek a népszerűsége óriási mértékű az indiai mozikban. E filmek jelentős része szerelmi, romantikus történet, amelyek forgatási helyszíne a természeti szépségekben bővelkedő Kasmír, amely a történetek háttéréül szolgál. Amikor az 1990-es, 2000-es években Kasmírban zavargások törtek ki, a forgatásokat áthelyezték a hasonló jellegű svájci Alpokba, aminek következtében az amúgy is rendkívül dinamikusan növekvő indiai kiutazó turizmus 2. legnépszerűbb európai célszövege Svájc lett (a történelmileg – gazdaságilag erősen kötődő Nagy-Britannia után) (Gyuricza 2008). De magyar példát is említhetünk: A szovjet időkben Észtországon a legnépszerűbb (engedélyezett) filmsorozat a Tenkes kapitánya volt. Még ma is működik Tallinnban a Tenkes kapitány (Kapten Tenkes) Étterem, ahova a 90-es és 2000-es években csak előzetes foglalás után lehetett bejutni, s ahol a teljes nyitva tartás alatt folyamatosan pörgött a híres

filmsorozat). Ennek hatásaként a Magyarországra érkező észt turistacsoportok követelték Siklós várának megtekintését!

A filmturizmus elsősorban olyan utazásokat jelent, amelyeknél a turista elsődleges motivációja egy filmforgatási vagy filmgyártási helyszín felkeresése (Irimiás 2015).

Azonban a filmekhez köthető turizmus ennél jóval szélesebb körű. Ide tartoznak – többek között – a filmes üzleti utazások, a forgatások idején igénybe vett szolgáltatások (a hotelektől az éttermeken keresztül az állatidomárok szolgáltatásaiig). A filmekre épülő tematikus parkok a világ legtöbb turistát vonzó desztinációi (Disneyland Floridában és Kaliforniában), de a tematikus útvonalak is rendkívül népszerűek (Gyűrűk Ura tematikus útvonal Új-Zélandon) (Gyuricza 2008). A filmsztárok házai, nyaralói (Provance) zarándoklati célpontok a filmrajongók számára. A híres filmfesztiválok (pl. Cannes, Locarno) nagy volumenű bevételt jelentenek egyrészt a meghívott vendégek részéről, másrészt az őket csodáló „egyszerű” turisták részéről. De az elhivatott filmturistákat az év minden szakában vonzzák az emblematikus helyszínek. Hasonlóan a filmbemutatók, premierek, gálák (pl. Oscar) is nagy tömegeket vonzanak mind a felső tízezer, mind az egy-egy autogram reményében érkező turisták körében.

A kutatás céljai és módszerei

Az 1960-as, 1970-es években az akkori Jugoszláviához tartozó Horvátországban forgatták jugoszláv-francia-NSZK-beli koprodukcióban (Winnetou-filmek), illetve jugoszláv-NDK-beli koprodukcióban (Gojko Mitić-filmek) azokat a westernfilmeket, amelyek német nyelvterületen különösen, de egész Közép-Európában, így Magyarországon is rendkívül népszerűek voltak. A mai negyvenes – ötvenes – hatvanas generációnak a fiatal kor alapfilmjeit jelentik, de a mai fiatal generáció számára is ismertek az újravetítések, felújítások, illetve az újra forgatott filmek révén.

Kutatásunk célja kettős. Egyrészt a fenti filmekhez kötődő turizmus kínálatát szeretnénk elemezni. Szeretnénk megvizsgálni, hogy egyáltalán beszélhetünk-e filmturizmusról e filmekhez kapcsolódóan. Igyekszünk valamennyi forgatási, illetve egyéb helyszínt (pl. a filmsztárok lakóhelyét) feltárni, rögzíteni azokat térképen. Megvizsgáljuk az adott helyszínek általános turisztikai, illetve a filmekhez kötődő turisztikai infrastruktúráját. Terepbejárással, valamint a helyi és regionális tourinform és utazási irodákkal ímélek és szóbeli interjúk formájában felmérjük a forgatási helyszíneket, az információs tábláktól a tematikus utakon keresztül a múzeumok kialakításáig. Vizsgáljuk a helyi utazási irodák és egyéb szolgáltatók által nyújtott, a westernfilmekkel kapcsolatos programkínálatot. Hangsúlyt helyezünk a filmekkel összefüggésbe hozható aktív turisztikai tevékenységek (gyalogtúra, kenutúra, lovas túra) lehetőségeinek feltérképezésére.

A kínálat alapján igyekszünk meghatározni a horvátországi forgatási helyszínekhez köthető turistatípusokat, illetve javaslatokat megfogalmazni, hogy a magyarországi kiutazó turizmusban játszhat-e motivációs szerepet a vizsgált helyszín, s ha igen, milyen formában célszerű beépíteni a dalmáciai programokba.

A terepbejárást részben önálló utazások keretében valósítottuk meg, részben pedig – mint működő utazási iroda – egy 110 fős (két buszos) körutazás keretében utasainkkal együtt teszteltük a lehetőségeket (Zrmanja-kanyon, Zrmanja-vízesések, Zrmanja-plató, az egykori indiánfalu /El Pueblo/, Krka Nemzeti Park, Cetina-szurdok, Paklenica Nemzeti Park, Plitvicei-tavak Nemezeti Park, Starigrad, a színészek szálláshelye).

Kutatásunk második részében (egy későbbi tanulmányunk témájaként) azt vizsgáljuk, hogy a magyar kiutazók esetében egyrészt mennyire ismertek a fiatalabb generációk számára e filmek, másrészt az egykori forgatási helyszínek (Zrmanja-kanyon, Paklenica Nemzeti Park, Cetina-szurdok, Plitvicei-tavak), illetve az ott végzett aktív turisztikai tevékenységek (kenutúra, gyalogtúra) jelentenek-e plusz motivációt a Dalmáciába irányuló utazás során. A

fent említett „Winnetou nyomában kenuval és gyalog” c. utazás 110 fős csoportjának körében végeztünk kérdőíves felmérést az utazás kezdetén, majd a programok zárultával újra felmértük az utasok véleményét. Összevetésként két másik – nem Horvátországba utazó, de hasonló korú, összetételű – kiutazó csoport véleményét is felmérjük az egykori horvát filmforgatási helyszínek és az utazási motiváció kapcsolatában. S ugyanezt a vizsgálatot elvégezzük a mai fiatal generáció – geográfus és földrajztanár szakos egyetemi hallgatók – körében is.

A Horvátországban forgatott western-filmek

A Horvátországban forgatott Winnetou-filmeket gyakran Gojko Mitić szerb színésszel azonosítják, holott két külön koprodukcióról van szó. Az 1946-ban alapított horvát Jadran Film rengeteg külföldi, főként olasz, NSZK-beli, francia, amerikai filmet forgatott koprodukcióban, főként a hatvanas-hetvenes években. (Többek között Makk Károly: Isten és ember előtt, Jancsó Miklós: Magánbűnök, közerkölcsök /Vizi privati, pubbliche virtu/ filmek is a Jadran listáján szerepelnek).

Karl Friedrich May (Magyarországon többnyire May Károly) minden idők legtöbb könyvet eladó német írója. Legfőképpen az amerikai vadnyugaton játszódó regényei tették ismertté és sikeressé. Számos történetét dolgozta fel a német filmipar. Az indiános filmek többségét a hatvanas években Jugoszláviában forgatták, a francia Pierre Brice (Winnetou) és az amerikai Lex Barker (Old Shatterhand) főszereplésével (2. táblázat).

2. táblázat: A Jadran Film által Horvátországban forgatott westernfilmek (jugoszláv–NSZK-beli–francia koprodukció)

Forgatás éve:	A film címe:	Eredeti cím:	Főszereplők:
1962	Az Ezüst-tó kincse	Der Schatz im Silbersee	Pierre Brice, Lex Barker
1963	Winnetou I. rész	Winnetou – I. Teil	Pierre Brice, Lex Barker
1964	Winnetou II. rész	Winnetou – II. Teil	Pierre Brice, Lex Barker
1965	Winnetou III. rész	Winnetou – III. Teil	Pierre Brice, Lex Barker
1965	Old Surehand	Old Surehand	Pierre Brice, Terence Hill
1966	Winnetou és a félvér Apanacsi	Winnetou und das Halbblut Apanatschi	Pierre Brice, Lex Barker
1966	Winnetou és barátja Old Firehand	Winnetou und sein Freund Firehand	Pierre Brice, Rod Cameron
1968	Winnetou és Old Shatterhand a Holtak völgyében	Winnetou und Old Shatterhand im Tal der Toten	Pierre Brice, Lex Barker

Forrás: www.jadran-film.com alapján

A nyugatnémet-jugoszláv koprodukcióban készült filmek óriási sikere az NDK filmeseit is tettekre sarkalta, s a keletnémet DEFA filmstúdió is megkezdte 1964-ben a Karl May-regények megfilmesítését, a szerb Gojko Mitić főszereplésével, szintén jugoszláv helyszíneken forgatva (3. táblázat).

3. táblázat: A DEFA Filmstúdió által, illetve Gojko Mitić főszereplésével, Horvátországban forgatott westernfilmek

Forgatás éve	A film címe	Eredeti cím
1966	Nagymedve fiai	Die Söhne der Großen Bärin
1967	Vadölő	Chingachgook, die grosse Schlange
1968	A Sólyom nyomában	Die Spur des Falken
1969	Fehér farkasok	Weißer Wölfe
1970	Halálos tévedés	Tödlicher Irrtum
1971	Osceola	Osceola
1972	Tecumseh	Tecumseh
1973	Apacsok	Apachen
1974	Ulzana	Ulzana
1975	Vértestvérek	Blutsbrüder
1977	Severino	Severino
2013	A szabadság földjén	In einem wilden Land
2016	Winnetou - Apacsok földjén	Winnetou & Old Shatterhand

Forrás: https://de.wikipedia.org/wiki/Gojko_Miti%C4%87 alapján szerk.: Gyuricza L.

A kínálat elemei

Karl May regényeinek főszereplője, Winnetou apacs törzsfőnök. Az apacsok földje a mai Kelet-Arizona, Új-Mexikó hegyvidékein, platóin, kanyonokkal felszabdalt vidékén terül el (1. ábra). A filmforgatások dublőrhelyszíneként a Dinári-hegység karsztvidéke (fennsíkok, mély szurdokvölgyek, vízesések, tavak, sziklás hegyvonulatok) – bár geológiai szempontból nem teljesen egyezik (karsztos mészkővidék) – domborzatilag megfelelt az eredeti cselekmény háttérének.

1. ábra: Az indiántörzsek területei az európaiak megjelenése előtt a mai USA területén

Forrás: learningaboutnativeamericans.weebly.com/navajo.html

Vizsgálatunk első lépéseként igyekeztünk rögzíteni a filmforgatások valamennyi helyszínét, ami nehézségekbe ütközött. Ugyanis horvát forrásokból erről egyértelmű utalásokat nem sikerült kapnunk, végül is a helyi információs irodák és a német és osztrák Karl May-rajongók honlapjai (winnetous-spuren.de, aufwinnetousspuren.at, www.rivijera-paklenica.hr/de/winnetou) alapján állítottuk össze a forgatási helyszínek térképét (2. ábra).

Az ábrán látható 31 helyszín szinte a teljes horvát Dinári-hegységre, illetve a Kvarner-öbölre, az észak-, és közép-dalmát partvidékre kiterjed, de a legtöbb helyszín, a központ a Velebit-hegységben, a Paklenica Nemzeti Parkban és közvetlen környékén (Zrmanja-kanyon) található. Itt volt a felépített apacs falu (El Pueblo) illetve a stáb szálláshelye is (Starigrad-Paklenica).

2. ábra: A westernfilmek forgatási helyszínei Horvátországban

Forrás: A winnetous-spuren.de, az aufwinnetousspuren.at és a helyi turisztikai irodák közlése alapján szerk.: Gyuricza L.

1: Cavle/Lukovo; 2: Crvena Luka; 3: Dabar; 4: Donje Sitno; 5: Drage; 6: Fuzine – Gorski Kotar; 7: Krka Nemzeti Park (Krka-vízesések); 8: Lisane Ostrovicke; 9: Mali Alan; 10: Modric; 11: Omis / Cetina-szurdok; 12: Paklenica Nemzeti Park / Nagy-Paklenica; 13: Platak; 14: Grobnik polje; 15: Pakostane; 16: Plitvicei-tavak Nemzeti Park; 17: Prezid-hágó; 18: Rastevice; 19: Ruda; 20: Stobrec/Solin; 21: Trilj; 22: Trogir (Santa Fe); 23: Tulove Grede; 24: Ucka; 25: Veliko rujno; 26: Vrana-tó; 27: Vrlika; 28: Zecevo; 29: Zrmanja-plató (Pueblo); 30: Zrmanja-vízesések; 31: Zrmanja-kanyon (Colorado)

A 31 helyszínből 11-et kerestünk fel személyesen terepbejárás során, ebből hetet (a legfrekvenciáltabbakat) szervezett utazás keretében csoportosan, utasainkkal együtt (Krka NP, Plitvicei-tavak, Zrmanja-kanyon, -plató, -vízesések, Cetina-szurdok, Nagy-Paklenica), a többit a helyi irodákkal folytatott levelezésünk illetve interjúk segítségével vizsgáltuk. A 45, horvát nyelven megkeresett iroda (16 tourinform iroda, 29 utazási iroda) közül 10 helyről érkezett értékelhető válasz. A többieknek – szűrőpróba szerinti telefonhívásból következőtve – valószínűleg nem voltak információik a témával kapcsolatban.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a westernfilmekkel kapcsolatos infrastruktúra nagyon hiányos. Mindössze egy szerény kiállítású múzeum működik, rövid nyitvatartási idővel, Starigradban, az Alan Hotel egykori részlege, ahol a filmszereplők és a teljes stáb a forgatások idején lakott (3. és 4. ábra).

3. és 4. ábra: A Winnetou Múzeum Starigradban

Forrás: A szerző

Másutt csak 1-1 tábla utal a helyszínen a forgatásokra (pl. Cetina-szurdok). A legfrekvenciáltabb helyszíneken, ahol e kapcsolódások nélkül is kiemelkedő a turistaforgalom (Plitvicei-tavak, Nagy-Paklenica-szurdok, Krka-vízesések) teljesen hiányoznak a filmforgatásokra történő utalások (5. ábra).

5. ábra: Jelenet a Winnetou I. c. filmből a Krka-vízesésnél

Forrás: oldshatterhand.websnadno.cz/Fotogalerie.html?fotka=25

De a forgatások egykori fő helyszínén, a Zrmanja-kanyon fölötti platón, az indián falu helyén (Pueblo) is csak egy szegényes információs táblát találunk (6-7-8. ábra).

6-7-8. ábra: El Pueblo, a filmforgatások központi helye, az egykori indiánfalu, (Zrmanja-plató)

Forrás: A szerző

A helyszínt amúgy is csak a legtudatosabb filmturisták érik el, mert a Zadar – Obrovac főútról (s csak Zadar irányából) csak egy pici tábla jelzi a letérést a kilátó felé, ahova egy 1 km-es szakaszon, karrplatón nagyon nehezen lehet eljutni autóval vagy busszal (9. ábra). Tehát alkalmi filmturistákkal nem lehet számolni.

9. ábra: A Pueblóhoz vezető út, s az azt jelző tábla

Forrás: A szerző

Westernfilmes turisztikai tematikus útvonal (mint pl. Dubrovnikban a Trónok harca-útvonal) nem áll a turisták rendelkezésére. Két olyan utazási irodát találtunk, akik kidolgoztak néhány „Winnetou-csomagot” csoportok számára, de nem teszik publikussá az interneten, direkt értékesítés útján kínálják a német piacon. Több iroda válaszolt, hogy számunkra is felajánlanak tematikus programot, de csak konkrét igények alapján, s csak abban az esetben, ha a szállást is egyidejűleg náluk rendeljük.

Az aktív turizmus kategóriájában a helyi szolgáltatók bőséges kínálattal rendelkeznek kajak- és rafting-túrák terén (kajakot program nélkül is lehet bérelni), de ezek semmilyen módon nem kapcsolódnak a filmforgatási helyszínekhez. Kajak- és rafting-túrákat szerveznek többek között a Zrmanja gyorsabb, felső szakaszán, de a „Winnetou” indiánkenus jeleneteinek forgatási helyszínén, a Zrmanja-kanyonban (a folyó nyugodtabb, alsó szakaszán) a helyi szolgáltatók csak sétahajózást kínálnak. A filmekhez kapcsolódó, autentikusabb kenutúrához egész Horvátországban nem találtunk partnert, végül is Magyarországról kellett leszállíttatni a Winnetou-kenutúráinkhoz (10-11-12. ábra).

10. ábra: Jelenet a Winnetou I. c. filmből a Zrmanja- (Colorado-) kanyonban

Forrás: almissa.com/slikeizwinnetoua.htm

11. ábra: Az általunk lebonyolított kenutúra a forgatási helyszínen (Zrmanja-kanyon)

Forrás: A szerző

12. ábra: A Zrmanja-kanyon a kenus jelenetek helyszíne, látkép az indiánfaluból

Forrás: A szerző

A filmekhez kapcsolódó tematikus gyalog- és lovas túrát a helyi turisztikai szolgáltatók szintén csak konkrét megkeresés, illetve igények alapján vállalnak, kínálatukban nem szerepel ilyen jellegű filmes program.

Horvátország turisztikai éves eseménynaptárában mindössze egy olyan rendezvény található, amely az itt forgatott westernfilmekhez kapcsolódik. Az egykoron a stábot elszállásoló hotel és a starigradi turistairoda szervezésében minden év június elején bonyolítják le az „Auf Winnetous Spuren” című 4 – 6 napos fesztivált (www.hotel-alan.hr/karl-may-museum.aspx, www.hotel-rajna.com/english/wildwest). A német címből is kitűnik, hogy elsősorban német filmrajongókat várnak, de holland, cseh, lengyel turisták is megjelennek. A komplex programcsomagban szerepel többek között: találkozás a szereplőkkel, a forgatócsoport tagjaival – emlékezés az azóta elhunytakra, gyalogtúra a Paklenica-szurdokban, íjászat, lovaglás, fotósafari indián öltözetben, hajózás a Zrmanján

(Coloradón), tábortűz country-zenével, buszos kirándulások távolabbi forgatási helyszínekre (Plitvicei-tavak, Cetina-szurdok, Krka-vízesés, Trogir /Santa Fé/). A programot csak komplex csomagként értékesítik szállásfoglalással együtt, főként német utazási irodákon keresztül.

A szervezők kapcsolatot tartanak a Németországban a legnagyobb – Elspében és Bad Segebergben minden évben megrendezett – Karl May Szabadtéri Fesztiválok szervezőivel (13. ábra). Érdekes, hogy Pierre Brice mindkét helyen évekig (utoljára 1986-ban) megszemélyesítette Winnetou-t, Gojko Mitić pedig, aki filmvásznon soha nem volt Winnetou, 1992 és 2006 között Bad Segebergben formálta meg az apacs nagyfőnököt.

13. ábra: A 2017. évi Karl May Fesztivál (Elspe) plakátja

Forrás: elspe.de/events/karl-may-festspiele-2017-winetou-1

A horvátországi westernfilm-turizmussal kapcsolatos turistatípusok

A felmérések alapján megvizsgáltuk, hogy a filmturizmussal kapcsolatos turistatípusok Macionis-féle kategóriába (Irimiás 2015) miképpen helyezhetők el a Horvátországba utazó valódi vagy potenciális westernfilm-turisták.

A véletlenszerű filmturistákat a film nem befolyásolja az utazási döntésükben. Ők a forgatási helyszínen találják magukat, s pozitív élményként élik meg a találkozást (Irimiás 2015). A rendkívül kevés információ miatt kevés az esély az ő jelenlétükre a forgatási helyszíneken, kivéve az amúgy is ismert, frekvenciált helyeket (nemzeti parkok). Viszont információ híján számukra nem fog kapcsolódni a helyszín a filmekhez. Véletlenszerű filmturisták leginkább csoportos, szervezett utazás keretében érkehetnek a forgatási helyszínekre.

Általános filmturisták esetében a desztináció kiválasztásában a film is szerepet játszik, de nem jelenti a fő motivációt. E kategóriát leginkább azok képviselhetik, akik a tengerparti üdülés során fakultatív programként felkeresnek néhány forgatási helyszínt. De ehhez jóval több információra van szükségük, mint ami jelenleg rendelkezésre áll. S természetesen egy-egy Dalmáciába irányuló szervezett természeti – kulturális körutazásba beépített „westernprogram” is növelheti az általános filmturisták motivációját a térség iránt.

Az elhivatott filmturisták elsődleges motivációja maga a filmforgatási helyszínek megtekintése és/vagy az ott végzett aktív cselekvés (gyalog-, kenu túra, lovaglás stb). Számukra elsősorban az évente megrendezett komplex „Auf Winnetous Spuren” program jelenthet vonzerőt.

Összegzés, javaslatok

Vizsgálataink alapján megállapítható, hogy a horvátországi westernfilm-forgatási helyszínekhez köthető turizmus kínálata általánosságban véve szerény. Konkrétabban a filmturizmushoz köthető infrastruktúra alacsony szinten áll; mindössze egy szegényes, interaktivitást nélkülöző, szűk nyitva tartással rendelkező múzeum áll a turisták rendelkezésére. Tematikus utak nincsenek. Az egyes forgatási helyszíneken a tájékoztató táblák kevés információval szolgálnak vagy teljesen hiányoznak. A forgatási helyszínek egy

része autóval, autóbusszal nehezen érhető el, az odavezető utakat jelző táblák szintén hiányosak.

Az aktív turizmus terén a helyi szolgáltatók nem élnek a lehetőséggel. A helyi utazási irodák és más szolgáltatók filmturizmusos kínálata szűkre szabott, s többnyire csak szállásfoglalással együtt igényelhetők a programok. A filmek hangulatához leginkább illeszkedő kenutúrára pedig egyáltalán nincs lehetőség.

Komplex turisztikai csomagok kínálatával csak a starigradi, illetve a környékbeli irodák rendelkeznek, de azok is csak egyedi megkeresések alapján.

Az elhivatott filmturisták számára évente egy 4-6 napos speciális programot kínálnak, de azt csak utazási irodákon keresztül értékesítik.

Véleményünk szerint a westernfilmek forgatási helyszínei filmturisztikai vonzerőként kétféle módon jöhetnek szóba:

a) Egyrészt az adriai tengerparti pihenés fakultatív programjaként lehetnek vonzó tényezők, akár egyéni autós túrák formájában, akár a tengerparti üdülőhelyekről indított szervezett fél-, egynapos buszos kirándulások formájában.

b) Másrészt a Dalmáciába irányuló természeti–kulturális jellegű buszos körutazások betétprogramjaiként növelhetik az utazási motivációt.

De fontos hangsúlyozni, hogy mindkét verzióban lényegesen több információra lenne szükség mind a helyszínen, mind a tengerparti üdülőhelyeken, illetve szerepet kellene kapnia a témának az egész térség marketingjében.

Irodalom

Buchmann, A (2006): From Erewhon to Edoras: Tourism and Myths in New Zealand. *Tourism Culture and Communication*, 6(3), pp. 181-189.

Butler, R. (1990): The influence of the media in shaping international tourist patterns. *Tourism Recreation Research*, 15(2), pp. 46-63.

Gyuricza L. (2008): *A turizmus nemzetközi földrajza*. Dialóg Campus Kiadó Budapest–Pécs 320 p.

Irimiás A. (2008): Világítás! Kamera! Turizmus indul! A filmek szerepe a kulturális turizmusban. In: Szabó V. et al. (szerk.): *IV. Magyar Földrajzi Konferencia kötet*. Debrecen. pp. 498-502.

Irimiás A. (2015): *Filmturizmus*. A filmek és televíziós sorozatok turisztikai szerepének és hatásainak geográfiai vizsgálata. Turizmus Szakkönyvtár. Akadémiai Kiadó Budapest 235 p.

Macionis, N. (2004): Understanding the Film-Induced Tourist. In: Frost, W. – Croy, W C.- Beaton, S (eds): *Proceedings of International Tourism and Media Conference*. 24th-26th November 2004. Melbourne: Tourism Research Unit, Monash University, pp. 86-97.

Riley, R. – Van Doren, C. (1992): Movies as tourism promotion: a push factor in a pull location. *Tourism Management*, 13, pp. 267-274.

Steinecke, A. (2016): *Filmtourismus*. Utb; Uvk Lucius, 252 p.

<http://elspe.de/events/karl-may-festspiele-2017-winnnetou-1> Letöltés: 2017. május 25.

<http://www.almissa.com/slikeizwinnetoua.htm> Letöltés: 2017. május 25.

<http://www.aufwinnetousspuren.at/html/drehorte.htm> Letöltés: 2017. május 25.

<http://www.jadran-film.com/> Letöltés: 2017. május 26

<http://www.oldshatterhand.websnadno.cz/Fotogalerie.html?fotka=25> Letöltés: 2017. május 26.

https://de.wikipedia.org/wiki/Gojko_Miti%C4%87

www.hotel-alan.hr/karl-may-museum.aspx Letöltés: 2017. május 25.

www.hotel-rajna.com/english/wildwest Letöltés: 2017. május 26.

www.learningaboutnativeamericans.weebly.com/navajo.html Letöltés: 2017. szeptember 28.

www.rivijera-paklenica.hr/de/winnetou Letöltés: 2017. május 26.

www.winnetous-spuren.de Letöltés: 2017. május 25.